

Store sten gravet fri i Nøvling

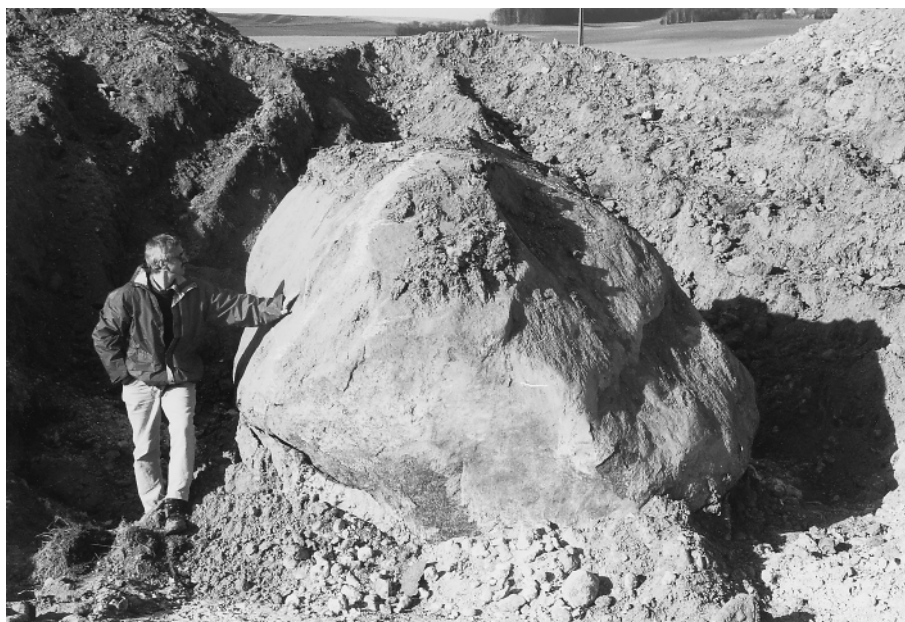
Af geolog Niels Peder Mortensen, Nordjyllands Amt

I GeologiskNyt nr. 1/97 var der en artikel om Danmarks kæmpesten. Inspireret af denne artikel har Nordjyllands Amt sammen med Skov- og Naturstyrelsen og med assistance af Jyske Trænregiment i Aalborg sikret to kæmpesten i Nøvling Grusgrav syd for Aalborg.

Ved et besøg i Nøvling Grusgrav syd for Aalborg havde jeg tidligere observeret en ca. 20 tons tung blok af en meget karakteristisk kalkbjergart, som stammer fra Osloområdet.

Der er tale om en sten, der måler 3,5 x 3 meter på diagonalerne, og som er ca. 1,3 meter tyk. Bjergarten er en såkaldt knoldekalk, og den består af kalkboller omsluttet af skifer i lag. Dannelsen af knoldekalken er sket, da den oprindelige kalk-skifer-aflejring blev udsat for en sammenpresning. Den stive kalk sprækkede sidenhen op, mens skifferen, der er mere smidig, udfyldte sprækkerne. Derved fremkom den knoldede struktur. Knoldekalken er aflejret i det hav, der dækkede det sydlige Skandinavien i Kambrium og Ordovicium.

Kalkstenen er kommet frem under grusgravningen i Nøvling Grusgrav, og gravens

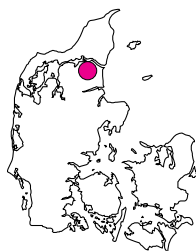
En af de store blokke i Nøvling – den mørke larvikit: "hvalen". (Foto: Niels Peder Mortensen)

ejer Karl Peter Pedersen gjorde os opmærksom på en endnu større sten, der tidligere har været frilagt lidt nordligere i graven. Børnene fra Nøvling, som legede på stenen, kaldte den "hvalen".

Efter at have gravet denne sten fri igen er den blevet opmålt til at være ca. 5 meter lang og ca. 3 x 3 meter i tværsnit. Det betyder, at stenen vejer mellem 60 og 80 tons, hvilket gør den til en af de store. Stenen er en mørk larvikit, hvis oprindelse også er ved Oslofjorden.

Oslofeltets specielle geologiske historie betyder, at området indeholder en række bjergarter, der ikke kendes fra det øvrige Skandinavien. Dette gør disse bjergarter specielt velegnede som ledeblokke, dvs. blokke, der kan medvirke til at sige noget om indlandsisens udbredelse.

Den specielle udvikling skyldes, at

Flytningen af "hvalen" med militærets hjælp. (Foto: Niels Peder Mortensen)

Oslofeltet i Perm-tiden for ca. 250 mio. år siden var hjemsted for en begyndende kontinentopsplitting, som senere gik i stå. De mest kendte bjergarter fra dette område er rombeporfyre, men også larvikitter er en af de karakteristiske ledeblokke.

I forsøget på at sikre begge disse vandreblokke har amtet kontakttet Steen Andersen i Skov- og Naturstyrelsen, som for tiden opsamler oplysninger om store sten over hele landet.

Han kontaktede Jyske Trænregiment i Hvirup, der som en praktisk øvelse gerne ville give sig i kast med at flytte de tunge sten hen til et blivende sted oven for grusgraven. Arbejdet med at flytte stenene foregik torsdag den 17. april, og det tog hele dagen.

Stenene vil komme til at danne kernen i en lille landskabsudstilling, hvor også andre sten fra graven, der er bragt hertil med isen fra Oslofeltet, vil komme til at indgå. En planche på stedet vil komme til at berette om geologien i det område, som stenene kommer fra og om istiden og de kræfter, der førte stenene hertil.

Grusgravningen i Nøvling graven lakker nu mod enden, og graven skal i de kommende år efterbehandles. De to store sten vil være et flot vartegn for området, og de vil berette om grusgravens geologiske fortid.